

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ CUDOWNEJ KALWARYJSKIEJ PRZY ULICY WADOWICKIEJ W KOPYTÓWCE

OPRACOWAŁ
dr Mariusz Wrona
dplomowany konserwator dzieł sztuki

Kraków 2024

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce

OPIS OBIEKTU

- imię i nazwisko artysty: nieznane (prawdopodobnie warsztat lokalny)
- czas powstania: 1909,
- technika: kapliczka odkuta w kamieniu (piaskowiec) polichromowana, zadaszenie stalowe kryte blachą stalową, ogrodzenie drewniane posadowiona na betonowym fundamencie.
- wymiary:

wymiary zasadnicze

wysokość: 493 cm
szerokość: 196 cm
głębokość: 196 cm

- kształt obiektu: kształt wpisuje się w formę wydłużonego prostopadłościanu,
- adres przechowywania: ul. Wadowicka 50, Kopytówka, gmina Brzeźnica,
- właściciel obiektu: gmina Brzeźnica (?),
- inskrypcje: tablica fundacyjna

HISTORIA OBIEKTU

Kapliczkę wzniesiono około 1909 roku z prywatnej fundacji Jana Franciszka oraz Błażeja i Marya Bolek. Inicjatywa wzniesienia okazałego monumentu wiązała się bezpośrednio z głęboką wiarą lokalnej ludności jak również kultywowaniem ducha patriotyzmu. Na podstawie stanu

zachowania wiadomo, że monument poddawano licznym zabiegom remontowym. Działania naprawcze skoncentrowane były przede wszystkim na przemalowaniu powierzchni zabytku oraz znaczących uzupełnień ubytków kamienia masą betonową. Na przestrzeni ostatnich dekad wokół posadowienia kapliczki wprowadzono drewniane ogrodzenie na betonowym fundamencie.

TECHNIKA WYKONANIA

Zasadniczą formę kapliczki odkuto w kamieniu (piaskowiec). Poszczególne kamienne elementy spójne za pomocą zaprawy wapienno piaskowej, prawdopodobnie wybrane połączenia wzmocniono stalowymi kotwami. Kamień, z którego wykonano kapliczkę, cechuje bardzo dobra obrabialność i łupliwość. Zasadnicze bloki kamienia były prawdopodobnie paserowane na terenie kamieniołomu, jednak szczegółowe formowanie rzeźby przeprowadzono z pewnością w pracowni artysty/zakładu kamieniarskiego. Widoczne charakterystyczne wyłobienia na powierzchni kamienia dowodzą, że proces kształtowania odbywał się przy użyciu narzędzi metalowych. Powyższe dostrzegalne jest przede wszystkim w partiach, które w mniejszym stopniu były narażone na czynniki atmosferyczne oraz przekształcenia. Należy przypuszczać, że opracowanie powierzchni kamienia przebiegało również przy zastosowaniu gładzików kamieniarskich, w celu uzyskania gładkiej regularnej powierzchni. Obecna faza rozpoznania konserwatorskiego nie wyklucza pierwotnego zastosowania dekoracji malarskiej/pozłotniczej na obszarze detalu rzeźbiarskiego i inskrypcji (nawarstwienia wymagają szczegółowej identyfikacji).

Cała konstrukcja kapliczki posadowiona prawdopodobnie na kamiennej ławie fundamentowej, (tzw. suchy mur). Ogrodzenie drewniane (niehistoryczne), skompilowane z drewnianych sztachet i listew osadzone na betonowym fundamencie.

OPIS FORMALNO STYLISTYCZNY

Kapliczka posiada formę symetrycznego, wertykalnego pomnika zwieńczonego pełnoplastycznym przedstawieniem Matki Boskiej z dzieciątkiem. W zasadniczych sekcjach bryły architektonicznej znajdują się płaskorzeźbione przedstawienia świętych kościoła katolickiego. Ponadto w części nad cokołowej umieszczono inskrypcję fundacyjną (typografia formowana wgłębnie). Bryłę architektoniczną ubogaca profilowanie w części centralnej oraz zwieńczeniu. Pomnik otoczony wtórnym drewnianym ogrodzeniem.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania kapliczki wymaga pilnych prac konserwatorskich o charakterze ratunkowym. Konstrukcja kapliczki wyraźnie odchyłona od pionu w skutek destabilizacji ławy fundamentowej. Dezintegracja strukturalna kamienia występuje lokalnie towarzysząc im najczęściej ubytki formy rzeźbiarskiej. Znacząca część powierzchni zabytku przemalowana. Liczne warstwy malarskie szczelnie przesłaniają strukturę i kolorystykę kamienia, co istotnie stymulują procesy degradacyjne doprowadzając nierzadko do dezintegracji strukturalnej kamienia. Widoczne uzupełnienia ubytków kamienia (zwięzłą masą cementową) wyraźnie odbiegają od pożądaných wartości estetycznych i technicznych. Szczególnie obszerne uzupełnienia (o charakterze karykaturalnym) obecne są w obrębie płaskorzeźbionych przedstawień świętych kościoła katolickiego.

Cała powierzchnia zabytku silnie zabrudzona. Szczególnie w przyziemiu występują skupiska mchów, glonów, mikroorganizmów. Istnieje prawdopodobieństwo obecności drobnoustrojów heterotroficznych, działających niszcząco na składniki budujące kamień, na skutek wytwarzania m.in. kwasowych produktów ubocznych. Brak izolacji poziomej doprowadza do wzrostu zawilgocenia kamienia a w konsekwencji do postępu procesów niszczenia.

Uszkodzenia mechaniczne szczególnie widoczne w cokołowej części kapliczki. Bloki kamienne cokołu w wielu miejscach spękane/pęknięte w skutek destabilizacji ławy fundamentowej.

Podsumowując uszkodzenia kapliczki zakwalifikować należy do typowych, występujących przy obiektach kamiennych, narażonych w sposób szczególny na oddziaływanie czynników atmosferycznych oraz wtórnych, dokonanych w skutek nieprofesjonalnych renowacji.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Wnioski i założenia konserwatorskie

Kapliczka, stanowi niewątpliwie cenny i wartościowy zabytek. Posiada wysoki poziom artystyczny, walory historyczne, kompozycyjne oraz technologiczne.

Generalnym założeniem podejmowanych prac jest przeprowadzenie pełnej konserwacji techniczno - estetycznej, w wyniku której zostanie przybliżony oryginalny wygląd kapliczki, równocześnie z szeroko zakrojonymi działaniami naprawczymi skoncentrowanymi przede wszystkim na przywróceniu właściwości technicznych uszkodzonym elementom.

Z uwagi na stan techniczny posadowienia kapliczki i z tym związane niebezpieczeństwo przewrócenia się pomnika proponuje się zdemontowanie poszczególnych elementów kapliczki i przetransportowanie ich do pracowni konserwatorskiej. Przeprowadzenie prac w warunkach

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce

---

pracownianych pozwoli na efektywniejszy i bardziej wnikliwy przebieg poszczególnych zabiegów.

Bezpośrednie prace na zabytku należy poprzedzić szczegółową analizą nawarstwień. Precyzyjna weryfikacja umożliwi ustalenie pierwotnego kształtu estetycznego i technologicznego zabytku. Niezbędnym w pierwszej fazie prac będzie przeprowadzenie dezynfekcji i zatrucia mikroflory poprzez m.in. działanie dwu etapowe środkiem biobójczym.

Wybór metody lub kompozycji metod oczyszczania powierzchni kamienia z zabrudzeń oraz sztucznej patyny, proponuję się dokonać na podstawie wykonanych prób, z zastosowaniem metod: mechanicznych, chemicznych i fizycznych. Przed zasadniczym usunięciem nawarstwień, osłabioną lokalnie strukturę kamienia należy bezwzględnie wzmocnić specjalistycznymi preparatami na bazie estrów kwasu krzemowego. Zabieg impregnacji konsolidacji strukturalnej, zostanie ponowiony w pełnym zakresie tuż po usunięciu nawarstwień, oraz zabiegach odsolenia oraz odplamiania kamienia.

W sposób szczególny zostanie potraktowana kwestia uzupełnień ubytków kamienia. Uzupełnienia zostaną przeprowadzone na obszarze ubytków, które znacząco wpływają na czytelności formy, treści jak i techniczną trwałość poszczególnych partii kapliczki. W miejscu ubytków kamienia proponuje się, aby zastosować barwione kity cementowo wapienne przy zastosowaniu fabrycznej mieszanki sztucznego kamienia. Uzupełnienia wymagające wzmocnienia zostaną zbrojone przez zastosowanie tzw. pajęczków, klamer z drutu nierdzewnego lub włókien polipropylenowych (zbrojenie rozproszone). W obrębie niewielkich uzupełnień dodatkowo zostaną zastosowane środki poprawiające adhezję i elastyczność kitowań. Wielkoformatowe ubytki kamienia proponuje się uzupełnić metodą taszlowania.

Uzupełnienie/rekonstrukcja ewentualnej dekoracji kolorystycznej/pozłotniczej zależna jest od wyników rozpoznania konserwatorskiego.

W ramach dalszej prewencji konserwatorskiej, powierzchnia kamienia zostanie poddana impregnacji hydrofobowej przy zastosowaniu fabrycznego preparatu krzemoorganicznego. Niezbędne korekty kolorystyczne proponuje się wykonać przy użyciu farb na bazie spoiwa krzemoorganicznego lub roztworu żywicy akrylowej (Paraloid B-72) oraz pigmentów wysokiej odporności na promieniowanie UV.

Całość prac zostanie udokumentowana w formie opisowej i fotograficznej.

Proponowane postępowanie konserwatorskie

1. Demontaż i transport elementów kapliczki na teren pracowni.
2. Usunięcie drewnianego ogrodzenia.
3. Wzmocnienie/wykonanie posadowienia kapliczki przy zastosowaniu zbrojonego betonu.
4. Wykonanie izolacji poziomej fundamentu przy wykorzystaniu papy bitumicznej lub szlamów hydroizolacyjnych.
5. Szczegółowa identyfikacja nawarstwień powierzchniowych.
6. Dezynfekcja/usunięcie zanieczyszczeń biologicznych powierzchni kamienia fabrycznym preparatem stosowanym w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych np. Glonosan firmy Remmers lub równoważny.
7. Wstępna impregnacja wzmacniająca kamienia fabrycznym preparatem na bazie estrów kwasu krzemowego.
8. Oczyszczenie powierzchni kamienia metodą/metodami praktykowanymi w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych (np. metoda termodynamiczna, hydrodynamiczna, strumieniowo ścierna, ablacji laserowej itp.) .
9. Usunięcie nawarstwień (przemaalowania, uzupełnienia ubytków) metodą chemiczną oraz mechanicznie.
10. Odsolenie kamienia metodą swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska (dotyczy elementów cokołu).
11. Odplamienie kamienia metodą chemiczną w sytuacji występowania zaplamień.
12. Zasadnicza impregnacja wzmacniająca kamienia metodą kąpieli (przy użyciu fabrycznego preparatu na bazie estrów kwasu krzemowego)
13. Klejenie pękniętych elementów.
14. Uzupełnienie ubytków formy rzeźbiarskiej fabryczną masą sztucznego kamienia oraz metodą taszlowania.
15. Rekonstrukcja/uzupełnienie dekoracji malarskiej/pozłotniczej (rekonstrukcja/uzupełnienie polichromii/pozłoty zależna jest od wyników rozpoznania konserwatorskiego).
16. Kompleksowa konserwacja stalowego zwieńczenia kapliczki (oczyszczenie/usunięcie efektów korozji, usunięcie przemaalowań, wprowadzenie nowych warstw zabezpieczających i dekoracyjnych).
17. Montaż poszczególnych elementów kapliczki.
18. Spoinowanie fabryczną masą zawierającą spoiwo trasowe.
19. Impregnacja hydrofobowa fabrycznym preparatem silikonowym (dotyczy powierzchni pozbawionych dekoracji malarskiej)
20. Scalenie kolorystyczne kamienia farbami na bazie spoiw krzemoorganicznych alternatywnie kopolimerów akrylowych lub innych stosowanych w konserwacji kamiennych obiektów zabytkowych.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce

---

21. Wykonanie osypki kamiennej wokół posadowienia kapliczki (frakcjonowany kamień winien być odseparowany od podłoża geowłókniną).
22. Wykonanie dokumentacji prac konserwatorskich w formie opisowej i fotograficznej.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce

Fot. nr 1. Kamienna kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce. Widoczne na fotografii: liczne nawarstwienia na powierzchni kamienia, przemalowania, uzupełnienia, na powierzchni kamienia, drewniane ogrodzenie wokół pomnika.

Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce

Fot. nr 2, 3. Kamienna kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce. Widoczne na fotografii: pęknięcia posadowienia kapliczki w skutek destabilizacji fundamentu, po niżej przemalowania powierzchni tablicy epitafijnej.

Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce

Fot. nr 4. Kamienna kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce. Widoczne na fotografii: przemalowania przedstawienia figuralnego Matki Boskiej
Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r.

Fot. nr 5. Kamienna kapliczka Matki Boskiej Cudownej Kalwaryjskiej w Kopytówce. Widoczne na fotografii: przemalowania powierzchni kamienia, obszerne uzupełnienia w obrębie płaskorzeźbionego przedstawienia świętej Katarzyny.

Fot. Mariusz Wrona

marzec 2024 r.